

Slovo úvodem

Vážení kolegové ve školních třídách, v hodinách všech vyučovacích předmětů!

Dostáváte do ruky příručku, která vám má pomáhat při přípravě i během výuky k tomu, abyste rozvíjeli čtenářskou gramotnost dětí a dospívajících. Doufáme, že také pomůže školám, aby společně s inspektory ČŠI sledovaly a zlepšovaly podmínky a průběh vzdělávání po stránce čtenářské gramotnosti žáků.

Čím to, že se čtenářská gramotnost dostává v současné době ve většině vyspělých států stejně jako u nás do popředí pozornosti pedagogů i politiků?

Ukazuje se naléhavá potřeba toho, aby absolventi škol dokázali dobře porozumět jak sdělením odborným - pro své životní profese, tak i sdělením veřejným – pro udržení demokracie a pro udržitelnost života, ale také textům uměleckým - pro dobro své duše a pro soužití s druhými.

Čtení je prostředek i nástroj lidské kultury, nikoli jenom jedna z technik k získávání informací, a proto obsahuje mnoho zjevných i skrytých složek – nejen znalosti a dovednosti, ale také postoje, hodnoty a zkušenosti. Přestože ze své zkušenosti i studia znáte mnoho o tom, jak v různých vyučovacích předmětech žáci čtou, jak rozumějí čtenému a jak se dá jejich čtenářská gramotnost podporovat a rozvíjet, v naší příručce najdete podrobnější vysvětlení toho, co všechno je užitečné pod tímto výrazem rozumět a hledat. Asi s námi budete souhlasit, že dovednost číst s porozuměním je nezbytným základem k tomu, aby se děti mohly dál dozvídat, učit, rozvíjet své chápání i cítění, a to v téměř každém předmětu. A přesto známe všichni mnoho dětí, které číst nechtějí, nedokážou nebo docela odmítají.

K tomu, aby škola každému z žáků umožnila ovládnout tuto velmi složitou kompetenci, které se nyní říká čtenářská gramotnost, je potřeba dosáhnout mnohem víc než jen to, aby žák znal písmena a doslovně rozuměl slovům a větám.

Jakou službu může rozvoji čtenářské gramotnosti poskytnout Česká školní inspekce? Má úkol zjišťovat podmínky a průběh vzdělávání, které k rozvoji čtenářské gramotnosti u žáků směřuje. Inspektoři ČŠI procházejí školami a podle nově vypracované metodiky zkoumají, jak jsou školy na rozvoj čtenářské gramotnosti připraveny i vybaveny, jak vytvářejí podnětné a podporující klima i prostředí, jakých používají vzdělávacích strategií v celé škole, i postupů a metod v hodinách výuky. Je důležité, že se inspekční pozornost neomezuje na pouhé výsledky výuky, na „přeměření“ dovednosti číst u žáků – protože čtení, čtenářství a čtenářská gramotnost člověka je celoživotně se rozvíjející proces, nikoli hotový stav. Sami víte z pedagogické zkušenosti, jak velice závisí právě čtení u dětí na jejich osobnosti, na jejich rodinném zázemí (což celosvětově potvrzují vědecké výzkumy), ale i na celkovém kulturním ovzduší společnosti. Znáte, jak rozmanitě je třeba žáky ve výuce vést. Je proto tak složité vyslovit o žákovi v té věci definitivní hodnocení, nemá-li být zkrslující nebo nespravedlivé, a má-li mu pomáhat v dalším rozvoji. Podobně i vyslovovat hodnocení o celé škole, jejíž žáci jsou tak velmi rozmanití, není snadné. Proto je vždy vhodné, když známe jednotlivé důležité složky a stránky čtenářské gramotnosti i jednotlivé strategie nebo metody používané ve vzdělávání. O těch pak můžeme vést profesionální hovor, raději než se snažit shrnout vše jedním verdiktem, zařazením do jediného žebříčku získaného například podle výsledků některého nevyhnutelně zjednodušujícího testu.

Co příručka přináší? V naší příručce najdete vedle vysvětlení čtenářské gramotnosti přehled celé řady vyučovacích metod i širších postupů, které se osvědčily při rozvoji čtení a čtenářství dětí v celém světě.